

עריכה ופירוש המילים: אלי פרה

לפני ארון הספרים / חיים נחמן ביאליק

את-פקדת שלומי שאו, עתיקי *גוילים, (*גויל – קלף עור לכתובה; בהשאלה: ספר; דף)

ורצו את-נשיקת פי, ישני אבק.

*משוט אל-אני נכר נפשי שבה,

וכיונת נדוד, עיפת *גף וחרדה, (*גף – יחיד של גפיים. כנף של עוף; אברה)

תטפח שוב על-פתח קן-נעוריה.

התפירוני עוד? אנכי פלוני!

בן-חיקכם זה מאז ונזיר החיים.

מפל חמודות אל על-ארץ רבה

הלא רק-אתכם לבדכם ידעו נעורי,

לגן הייתם לי פחם יום קיץ

ולמראשותי פר בלילי חרף,

ואלמד צרור *בגוילכם פקדון רוחי (*גוילכם – ראה לעיל; גויל)

ולשלב בתוך טוריהם חלומות קדשי.

התזפרו עוד? – אנכי לא שכחתי –

*בעלית קיר, בתוך בית-מדרש שומם, (*עלית קיר – חדר בקומה העליונה)

אני הייתי אחרון לאחרונים,

על-שפתי פרפרה ומתה תפלת אבות,

ובפנת סתר שם, על-יד ארונכם,

לעיני דעך כליל נר התמיד.

בעת ההיא ואני עודני צעיר,

לא-פרחה עוד בלחי *נצה רפה – (*נצה רפה – בהשאלה: לשיער רך טרם צמיחת הזקן)

וימצאני לילי חרף, זעומי לילות,

על-גבי ספר קדמון, קרוע *גוילים, (*גוילים – ראה לעיל; גויל)

עם-חלומות נפשי ופחדיה גלמוד.

לפני הבהבה עוד על-השלחן,

בתם הנפט *בעששית, פתילה כהה; (*עששית – כלי מאור; מנורה הדולקת מנפט או שמן)

במעיי ארון הספרים חטט עכבר;

גחלת על האח עוד לחשה אחרונה –

ואני מפחד אל כל-בשרי סמר

ושני *צללו מאימות מות.

(*צללו – השמיעו קול נקישות מפחד)

ליל זועה היה אז, ארור הלילות,

מחוץ, מאחרי חלון עור עין,

השתוללה ותיבב סופת זעם,

הַתְּרִיסִים נִשְׁבְּרוּ, וּבִבְרִיחֵיהֶם בְּרָזַל
כָּל-שְׂדֵי שַׁחַת *קִרְקָרוּ הַכְּתָלִים.

(*קִרְקָרוּ – נהרסו ; התנפצו)

רְאִיתִי אֶת מִבְצָרֵי וְהִנֵּה נִתְצָה,
וּשְׂכִינֹת אֶל רְאִיתִי בַּעֲזָבָה מְקוּמָה,

(*פְּרִכָּת – פרגוד, וילון המכסה את ארון הקודש)

מִתַּחַת *לְפִרְכָּת צֵאת הַתְּגִנָּבָה,
וּדְמוֹת דְּיוֹקָן זָקֵנִי, צֵל לִימִינִי

וּלְיָצָר לִבִּי עַד וּמִשׁוּפֵּט אֱלֹם –

אָף-הוּא מַעֲיִנִי נַעֲלָם וַיִּתְחַמֵּק,

(*לֶהֱב – אש ; להבת הנר)

רַק- *לֶהֱב נָרִי לִבָּד עוֹדֵנוּ גּוֹסֵס

וְהוּא נֶעַ וְנָד וְקוֹפֵץ קְפִיצַת מוֹתוֹ,

וּפִתְאֻם נִפְרָץ חֲלוֹן, כָּבֶה הַכָּל –

וְאֲנִי, אֶפְרָח רַךְ מִקְנוֹ מִשְׁלַךְ

בְּרִשּׁוֹת הַלַּיְלָה וּמִחֲשָׁפָיו – – –

(*חֲלִיפּוֹת עֵתִים – לאחר שנים)

וַעֲתָה, אַחֲרַי *חֲלִיפּוֹת עֵתִים,

וְאֲנִי קִמּוֹט מִצַּח כָּבֶד וּקְמוּט הַנֶּפֶשׁ,

וְהִנֵּה גִלְגַּל חַיִּי הַחֲזִירָנִי

וַיִּצְיִבֵנִי שׁוֹב לַפְּנִיכֶם, גְּנוּזֵי אֲרוֹן,

(*שְׁמוֹת הָעָרִים בַּהֶן הוּדְפְּסוּ סִפְרֵי לִימּוֹד)

יִצְיָאִי *לְבוֹב, סְלוּיטָא, אִמְשִׁטְרָדָם וּפְרִינְקְפוּרְט,

וְשׁוֹב הוֹפְכֶת יָדִי *בְּגוּלִיכֶם

(*יֶלֶה – עייפה ; *הַשְׁטִין – השורות בספר)

וַעֲיִנִי תִגְשֶׁשׁ, *יֶלֶה, בֵּין *הַשְׁטִין

וּמִחֲפָשָׁה דָם בֵּין תְּגִי הָאוֹתִיּוֹת,

הַשְׁתַּדֵּל תִּפְשֵׁ מִשָּׁם אֶת-עֲקֻבוֹת נִפְשִׁי

וּמִצָּא נִתִּיב רִאשׁוֹנֵי פְּרֻפּוּרִיָּה

בְּמִקּוֹם מוֹלֶדֶתָהּ וּבֵית חַיִּיהָ,

וּרְאוּ, מֵאֲשָׁרֵי נְעוּרֵי, לִבִּי שׁוֹתֵק,

אֵין דְּמָעָה רוֹעֵדָה עַל-רִיס הָעֵין.

אֲבִיטָה, אֶרְאֶה – וְלֹא אֶפִּירְכֶם, זָקֵנִים,

מִתּוֹךְ אוֹתִיּוֹתֵיכֶם לֹא תִבָּטֵן

לְתַהוֹמוֹת נִפְשִׁי עוֹד עֵינַיִם פְּקוּחוֹת,

עֵינַיִם נוֹגוֹת שֶׁל יְשִׁישֵׁי קֶדֶם,

וְלֹא-אֶשְׁמַע עוֹד מִשָּׁם אֶת-לֶחֶשׁ שְׁפָתוֹתֵיהֶם,

הַדּוֹבְבוֹת בְּקֶבֶר נִשְׁפָּח מְנִי רָגֶל.

פְּחָרוּזֵי פְּנִינִים שְׁחָרוֹת, נִתֵּק חוּטָם,

טוֹרִיכֶם לִי ; נִתְּאֻלְמָנוּ דְּפִיכֶם

וְכָל-אוֹת וְאוֹת לְנִפְשָׁה הִיא יְתוּמָה –

(*)**כְּהִתָּה** – עין לקויה ; חלשה)

(*)**מְתֵי עוֹלָם** – אנשי שֵׁם ; ידועים)

(*)**שְׂפוּנֵי** – צפוני ; נְסֻתְרֵי חיים ; חסרי חיים)

(*)**מְתִים** – ראה לעיל, מתים : אנשים)

(*)**רַעַשׁ פְּרָגִים** – כל הגדולים התרגשו מקולם)

(*)**הַמוֹנֵם** – דיבורם הגבוה ; שְׁמָעִם)

הַעֵינִי ***כְּהִתָּה** אִם-אֶזְנִי כְּבֹדָה ?

אוּ-אַתָּם רָקֵב אַתֶּם, ***מְתֵי** עוֹלָם,

וְשָׂרִיד אֵין לָכֶם עוֹד בְּאַרְצְ חַיִּים,

וְאֶנִּי לְשׂוֹא, בְּגִנֵּב בְּמַחְתָּרָת,

בְּלִי-נֶר וּפְנִס עִם הָאֵת גֶּשְׁשִׁתִּי

בְּתוֹךְ מַחְלוֹת עֶפֶר וּבְמַחְשָׁכִים,

וְאַחֲפֹר יוֹם וְלַיְלָה אֶת קְבָרֵיכֶם,

חֲפֹר וְהַלֹּךְ לְבִקֵּשׁ ***שְׂפוּנֵי** חַיִּים

מִחוּץ לַגְּבוּל שְׂרָשִׁיהֶם וּמִתַּחְתָּם,

וְהֵם בָּעֵת הַהִיא מְנִי וּמַעֲלָה

עַל-עֵיר ***וּמְתִים**, עַל-הֶר וְגִבֵּעַ רָגִשׁוֹ,

וְלַעֲיִנִּי כָל-הַמְּאֻרֹת ***רַעַשׁ פְּרָגִים**,

וּפְעָמִים שְׁבַע חֲזָרוֹ עַל מַחוּלָם

וַיַּעֲבֹר עַד-קֶצְוֵי יָם ***הַמוֹנֵם** –

וְלֹאֶזְנִי לֹא הִגִּיעָה גַם בַּת-קוֹלָם –

וּמִי יוֹדֵעַ,

אִם-לֹא בָצֵאתִי שׁוֹב לְרִשׁוֹת הַלַּיְלָה

מִמְּרוֹת בְּקִבְרוֹת עִם וּבְחִרְבוֹת רוּחַ

וּמֵאוּמָה אֵין עֲמָדִי וְלֹא-אַצִּיל דָּבָר,

מִלִּבִּד הָאֵת הַזֶּה, אֶל כְּפִי דָבָק,

וְזֶה אֲבִק הַקְּדוּמִים בְּאַצְבָּעוֹתַי –

אִם-לֹא עוֹד דָּל וְרִיק מִשְׁהִייתִי

אֶל הוֹד הַלַּיְלָה אֲשַׁטָּחָה אֶת-כְּפִי,

אֲבִקֶּשָׁה אֶל תַּעֲלוּמוֹת חִיקוֹ נְתִיב

וּמִחֶסֶה כִּךְ בְּכַנְפוֹת שְׁחֹר אֲדָרְתוֹ,

וְאֶקְרָא לוֹ, עַד-מוֹת עֵינִי: בּוֹאָה, לַיְלָה,

אֲסַפְּנִי-נָא, הוֹד לַיְלָה, ***וְהַלִּיטִנִּי**,

אֶל-נֹא תִתְנַפֵּר לִי; פְּלִיט קְבָרִים אֲנִי,

וּמִנוּחָה תִּבְקֹשׁ נַפְשִׁי, שְׁלוֹת עוֹלָם – –

וְאַתָּם כּוֹכְבֵי-אֶל, נֶאֱמָנִי רוּחִי

וּמִפְרָשֵׁי לְבִי,

מִדּוּעַ ***תִּחְשׂוּ** אַתֶּם, לָמָּה **תִּחְשׂוּ**?

הָאֲמָנָם אֵין לַעֲפֹעַף זֶהְבְּכֶם דָּבָר

וְרָמָז קַל לְהַגִּיד לִי וְלִלְבָבִי?

(*)**תִּחְשׂוּ** – תשתקו)

או אולי יש ויש – ואני שכחתי לשונכם
ולא-אשמע עוד את-שפתכם, שפת *הקזים? – (*קזים – סודות; שפת הסוד שבספרים)
ענוני, כוכבי-אל, כי-עצב אני.

תמוז, תר"ע.

גדול
העצבתי